

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra církevních dějin

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vznik a vývoj poutí v Dubu nad Moravou

Autor:	František Hodinka
Studijní program:	Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Náboženství se zaměřením na vzdělávání a katechetika
Forma studia:	Kombinovaná
Vedoucí práce:	Prof. PhDr. Miloslav Pojzl
Termín odevzdání práce:	12. listopadu 2015

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě použitých pramenů a citované literatury.

V Olomouci 4.11.2015

František Hodinka

Bibliografická identifikace:

Jméno a příjmení autora	František Hodinka
Název práce	Vznik a vývoj poutí v Dubu nad Moravou
Typ práce	Bakalářská
Pracoviště	Katedra církevních dějin a křesťanského umění
Vedoucí práce	Prof. PhDr. Miloslav Pojzl
Rok obhajoby práce	2016
Abstrakt	Práce se věnuje vzniku a historii mariánského poutního místa v Dubu nad Moravou.

Klíčová slova	Poutní místo, poutník, Panna Maria, Dub
Počet stran	33
Počet příloh	00
Jazyk	Český

Bibliographical identification:

Autor's first name and surname	František Hodinka
Title	Origin and Development of pilgrimages in Dub nad Moravou
Type of thesis	Bachelor
Department	Department of Church History
Supervisit	Prof. PhDr. Miloslav Pojzl
The year of presentation	2016
Abstrakt	Thesis focuses on the origins and history of the Marian pilgrimage site in Dub nad Moravou
Keywords	Place of pilgrimage, pilgrim, The Virgin Mary, Oak
Number of pages	33
Number of appendices	00
Language	Czech

Obsah

Úvod	6
Historie putování.....	9
Motivace poutníků	16
Historie poutí v Dubu	19
Stavba nového kostela	24
Zázraky v Dubu	28
Zákaz poutí.....	30
Obnova poutí.....	31
Závěr	32
Seznam použitých pramenů	33

Úvod

Jestliže se chceme ohlédnout po vzniku poutí, je nutné si uvědomit, že historie poutí je velmi dlouhá. Přestože křesťan není vázán povinností vykonat pouť, vyskytuje se v každé historické době celá řada věřících, kteří se na pouť vydávají. Tomu se nelze divit, pokud si uvědomíme, že tradice putování není cizí ani židovství, ze kterého křesťanství bezprostředně vyrůstá. Je také příležitostí k tomu, aby se člověk oprostil od nadměrné starosti o pozemské statky a obrátil svůj pohled především k hodnotám duchovním. Pokud bychom se měli pokusit popsat vlastní cíl putování, pak je to pravděpodobně právě živá zkušenost s Boží péčí a ochranou, kterou Bůh člověku putujícímu nabízí v míře, jež odpovídá jeho důvěře v Boží moc a pomoc.

Právě velká důvěra v Boží moc a pomoc je tím, co přiměje Izraelity opustit svoje těžké, ale po lidské stránce svým způsobem zajištěné pobývání v Egyptě, a vydat se na pouť do neznáma, směrem k zaslíbené zemi.

Naproti tomu krizi v důvěře Izraelitů v Boží pomoc je možné sledovat například v 16. kapitole knihy Exodus, verš 3: *„Izraelci jim vyčítali: „Kéž bychom byli zemřeli Hospodinovou rukou v egyptské zemi, když jsme sedávali nad hrnci masa, když jsme jídávali chléb do sytosti. Vždyť jste nás vyvedli na tuto poušť, jen abyste celé toto shromáždění umořili hladem.“* Tato slova jsou adresována Mojžíšovi a Áronovi. Zde je zajímavé sledovat, jak blízké hmotné potřeby poutníků vedou k tomu, že ztrácejí ze zřetele Boží přísliby a skutky jichž byli ve svém životě svědky a vedou je k projevům nedůvěry a reptání, které se obrací proti těm, kteří je na cestu vyvedli. Další události jsou pak opětovným důvodem k prohloubení důvěry v Boží pomoc. Plodem této pouti bylo prohloubení důvěry v Boha a jeho pomoc v každé situaci, v níž se člověk ocitá. Že nejde o plod, který zraje rychle, ukazuje doba putování Izraelského národa. Základní principy jsou společné všem poutím, ať už se jedná o dobu historicky vzdálenou nebo o současnost. Touha navštívit místa pro víru zvláště významná se nepřestala projevovat ani v křesťanství. Kdo z věřících by netoužil navštívit místa, na kterých žil a působil Ježíš, Panna Maria nebo apoštolové. Zralá víra však nevede člověka k tomu, aby se klaněl místu, ale spíše k tomu, aby se na daném místě ztišil a v tichu, rozjímání a modlitbě znovu načerpal energii do svého všedního života, uspořádal si hodnoty a tyto hodnoty, aby konfrontoval se svým

dosavadním životem. Poutník sám vychází ze zajištěnosti svého běžného způsobu života do nejistoty toho, který je na cestách. Oč větší je nezajištěnost, kterou poutník sám a dobrovolně přijímá, o to větší může být živá zkušenost víry. Neznamená to ovšem, že by tyto skutečnosti bylo možné jakýmkoliv způsobem kvantifikovat. Pout' a putování je z tohoto úhlu pohledu záležitostí zcela individuální, která leží mezi poutníkem samotným a Bohem. Proto je nutno mít neustále na paměti, že náš pohled na pout' může hodnotit jen některé její vnější projevy, nikoliv však její skutečnou podstatu. Ta bývá zdokumentována jen velmi zřídka a v případech mnohdy mimořádných, ať již vnějšími okolnostmi, za kterých pout' probíhala, nebo mimořádností vyslyšení prosby, která byla motivem k pouti. Naproti tomu je nutno připustit, že existují i případy zcela opačné, kdy se poutník vydává na cestu ze zcela zistných, ale ne nábožensky motivovaných pohnutek. Norbert Ohler je popisuje slovy: „*mnohý se vydával na cestu, aby se vyvlékl z naléhavých povinností.*“¹ Autor, historik zde má na mysli především motivy některých středověkých poutníků, kteří se vydávali na daleké a dlouhé cesty z čistě racionálních důvodů, aby unikli např. moru, nebo povinnosti zúčastnit se válečného tažení. V našich úvahách se však nebudeme těmito jevy zabývat. Zmínka zde má posloužit jen k tomu, aby pomohla vymezit něco tak těžko popsatelného jako je motiv náboženské pouti. V souvislosti s tím, je nutno připomenout, že tyto a různé jiné negativní projevy, které někdy byly i důvodem k zákazu poutí, se týkali výhradně poutí, které směřovali do míst velmi vzdálených a v dobách, které si vyžadovali k překonání takovýchto vzdáleností nezřídka celé roky. Naproti tomu poutě k místům blízkým byly negativní motivace ušetřeny.

V různých historických obdobích se k poutím přistupovalo různě. Vrátime-li se ještě jednou k pouti Ježíšově, můžeme zjistit, že zvyk putovat do Jeruzaléma byl v této době velmi rozšířený a obvyklý. Přesněji řečeno nejednalo se v první řadě o zvyk, ale o náboženskou povinnost, která byla uložena každému dospělému muži, jak bude ještě později zmíněno. Naproti tomu „*Za raného středověku cestoval ještě relativně málokdo*“² Od přelomu tisíciletí s postupným rozvojem měst a vesnic bylo usnadněno cestování, protože na cestách bylo snazší najít potřebnou pomoc. Docházelo tak k postupnému růstu

---

¹ O h l e r , Norbert: Náboženské poutě ve středověku a novověku. Vyšehrad, Praha 2002, str. 70.

² Tamtéž.

počtu cestujících a také poutníků. K nárůstu poutníků docházelo i díky stále se zvětšujícímu počtu organizovaných poutí.

Tyto úvodní myšlenky se jen letmo dotkly některých úhlů pohledu na poutě a putování. Fenomén putování je přinejmenším tak starý, jako samotné lidstvo. Tento fenomén se vyskytuje nejen v křesťanství, ale i v jiných náboženstvích. Během staletí trvání putování bralo na sebe různé formy. Někdy se stávalo spontánním pohybem, který se až vymykal kontrole katolické církve. I přes různé odchylky získalo putování v katolické církvi svoje nezastupitelné místo.

Historie putování

Následující text si neklade za cíl být vyčerpávajícím souhrnem historie poutnictví. Je jen pokusem o získání všeobecné orientace v bohatých dějinách putování.

Krátký přehled nám umožní lépe porozumět vlivu poutí na život církve, jeho místo mezi jinými formami putování, zbožnosti a moderní pastorační práce. Zdá se, že téma náboženské pouti není v české literatuře příliš obsáhle zpracováno. Proto tento text, zvláště v historickém exkurzu, čerpá především z polské literatury, kde je toto téma zpracováno dosti podrobně. Zájemcům o další podrobnosti lze doporučit vyčerpávající kompetentně zpracované práce, které se historií poutí podrobně zabývají. Jsou to práce církevních historiků, ale i jiných odborníků³. Toto téma je zpracováno jak v literatuře průřezové, tak v literatuře, která se zabývá jednotlivými poutními lokalitami. Vědomě pomíjíme historii putování v jiných náboženstvích i přesto, že jejich bohaté dějiny obsahují mnoho analogií s křesťanstvím. Poukážeme pouze na několik faktů z historie Izraele. Ze zřejmých důvodů měli právě tyto vliv na vývoj křesťanské tradice putování.

Jestliže nahlížíme na putování, pak z jedné strany má charakter spontánního hnutí. Ze strany druhé je přijímáno jako jedna z oficiálních náboženských pobožností. Mnohá náboženství zavedli pout' na svatá místa jako závazek pro všechny jeho vyznavače. Jiná zahrnují putování jako jeden z možných projevů zbožnosti. V dějinách katolické církve byly chvíle, kdy se k poutím stavěla velmi rezervovaně, pokud nechceme říci, že se stavěla proti poutím. V průběhu času byla pout' uznána za jeden z cenných způsobů vyjádření zbožnosti, který slouží nejen k prohloubení náboženské úcty, ale především k formování víry. Církev nikdy pout' nezařadila mezi náboženské povinnosti, ale podporuje její praktikování. Církev prozíravě převzala péči nad často neformálně se rodícími spontánními poutěmi, usměřňovala je a začleňovala do obvyklých pastoračních struktur.

Za první pout' v úzkém slova smyslu, která je i dnes považována za pravzor poutnictví, je považována cesta Abraháma, otce všech věřících z Chaldejského Úru do

---

³ C h e l i n i , J , B r a n t h o m m e , H: Drogi Boże. Historia pielgrzymek chrześcijańskich, Warszawa 1996; J a c k o w s k i , A: Pielgrzymowanie, Wrocław 1998

země, kterou mu přislíbil Bůh. (Gen 12: 1-4)⁴. Další poutí bylo vyjití Izraelitů z Egypta a jejich čtyřicetiletá cesta pouští do zaslíbené země. Obě tyto pouti byly důležité a měly zásadní místo v dějinách spásy. Proto se k nim během teologických analýz budeme často vracet. Patriarchové a následně Izraelité putovali na svatá místa, mimo jiné do Sychemu (Genesis 12: 6-7; 3: 18-20; Judges 9: 6), Bethelu (Genesis 28, 10-22; 1 Samuel 10: 3), Beeršeby (Genesis 26: 23-25). Zvláštní místo zaujaly poutě do svatého města – Jeruzaléma (1.Kr 12, 27) a to zvláště od okamžiku, kdy do něj byla za krále Davida vnesena schránka smlouvy (2 Sam 6) a vystavěn Šalamounův chrám (1. Kr 5-8). Pout' se stala povinností všech dospělých izraelských mužů. Každý z nich se měl třikrát ročně „objevit před tváří Boží“. Jošiášova reforma byla pokračováním reformy Ezechiášovy, v zájmu zachování čistoty kultu byly zbořeny místní svatyně a sváteční shromáždění poutníků bylo přeneseno do Jeruzaléma (2.Kr 18, 4-22; 2.Kr 29–31).

Ježíš se začlenil do tradic svého národa. Jak bylo zvykem v každé zbožné židovské rodině, putoval ve svých dvanácti letech, spolu se svými rodiči do Jeruzaléma na svátky stánků. *„Každý rok chodívali jeho rodiče o velikonočních svátcích do Jeruzaléma. Také když mu bylo dvanáct let, šli tam, jak bylo o svátcích obyčejem. A když v těch dnech všechno vykonali a vrátili se domů, zůstal chlapec Ježíš v Jeruzalémě, aniž to jeho rodiče věděli. Protože se domnívali, že je někde s ostatními poutníky, ušli den cesty a pak jej hledali mezi svými příbuznými a známými. Když ho nenalezli, vrátili se a hledali ho v Jeruzalémě. Po třech dnech jej našli v chrámě, jak sedí mezi učiteli, naslouchá a dává jim otázky“*. (Lk 2,41-46) Při pouti z Nazareta do Jeruzaléma bylo nutné urazit během jednoho dne kolem 30 km. V dalším textu můžeme sledovat, jak pout' v této době probíhala.

I přes mnohé organizační rozdíly. Poutníci necestovali rozdělení po rodinách, ale po skupinách. Děti a dospělí zvláště je zřejmé, že náboženská pout' byla lidem blízká již před více než dvěma tisíci lety. Vždyť již vyjití Izraele z Egypta v sobě nese velmi silně prvek putování. Tedy opuštění dosavadních zvyklostí a jistot a následné vydání se na cestu směrem k neznámému, v nejistotě a vlastní nezajištěnosti. Tato nejistota a nezajištěnost

---

⁴ G e o r g e , A.: *Pielgrzymka*, w: X. Leon–Dufour, *Słownik teologii biblijnej*, Poznań 1990, s. 661.

však není cílem a naplněním pouti, ale pouze jakýmsi průvodním jevem, který je spojen s naším lidstvím. Během svého veřejného působení se Ježíš spolu se svými učedníky několikrát zdržoval ve svatém městě. (Mk 10, 32-33; Lk 9,51). „I jeho veřejné působení se odvíjelo v rámci jeho putování do Jeruzaléma na velké židovské svátky.“ (KKC 583). Ježíš nezamítl vnější poutní zvyky, ale dal jim hlubší duchovní význam, jak budeme uvažovat později.

Církev zahájila svoji veřejnou činnost toho dne, kdy se v Jeruzalémě shromáždili davy zbožných poutníků – „Židé ze všech národů pod nebem“ – svátek Letnic (Sk 2,5). Putování začalo již v dobách starého zákona, během staletí rozvíjelo svoje poutní tradice. Apoštol národů, svatý Pavel spěchá, aby byl, pokud možno na den Letnic v Jeruzalémě (Sk 20,16;24).

V prvních třech stoletích se církev ze strachu před pohanskými praktikami stavěla k poutím rezervovaně a pouť nebyla pokládána za kultovní výraz víry. V této době vznikaly zbožné návštěvy hrobů mučedníků. Z nich se později vytvořila votivní pouť.

Za časů Konstantina Velikého, po ukončení masového pronásledování křesťanů v říši Římské, započal intenzivní rozvoj poutí. Jejich cílem se stávaly stále častěji Biblická místa, zejména v Palestině, která byla spojena s Umučením Páně, později pak i místa spojená s dětstvím a veřejnou činností Ježíše Krista. Pro křesťany se tak celá země postupně stala „Svatou zemí“. Na mnoha takových místech byla postavena bazilika (např. nad hrobem Krista), nebo jiné sakrální stavby, což ještě umocnilo poutnický ruch. Zachovaly se zprávy z pouti sv. Heleny, jejíž cesta a zvláště objev relikvií svatého kříže daly silný impuls k následování. V počátcích křesťanské poutní tradice se těšily největší oblibě jako cíle putování Jeruzalém, Řím a Santiago. Obliba svaté země se mohla nerušeně rozvíjet až do roku 1291. V tomto roce museli křižáci opustit svoje opěrné body. Od této doby byla pouť do svaté země spojena s velkými obtížemi⁵. Proto se zájem poutníků, kteří se rozhodli vykonat pouť ke vzdálenému cíli, obracel k poutním místům v Evropě.

Když ustalo masové pronásledování křesťanů, objevilo se, a to ne v malé míře asketické poutnictví – odchod na poušť. I když tato forma putování se vnějškově velmi liší

---

⁵O h l e r , Norbert: Náboženské poutě ve středověku a novověku. Vyšehrad, Praha 2002, str. 24.

od dosavadních forem putování, poustevníci – mniši se považovali za poutníky, kteří ve fyzickém i duchovním smyslu slova odešli ze světa, aby na poušti našli lepší podmínky pro meditaci, modlitbu a blízké setkání s Bohem. Současně zkoušeli překonat svoje slabosti a vstoupit do hlubiny svého nitra (srdce poutníka). Za otce poutníků je považován sv. Antonín (251-356). Ti, kteří zůstali ve světě, putovali do míst pobytu poustevníků, přitahováni slávou svatých mužů, aby u nich vyhledali radu, nebo posilu a pomoc v jejich životě. Mnoho hrobů poustevníků se během času změnilo na vyhledávaná poutní místa. Takovými místy se stávaly i místa pobytu poustevníků, i když jejich ostatky byly přeneseny jinam. Putování do klášterních center se rozvíjelo v mnoha státech a trvá dodnes.

Ve stejném období, díky rozvíjející se úctě k mučedníkům, rostl počet poutníků do míst spojených s jejich mučednictvím a také do míst, kde byly uchovávány jejich relikvie. Postupem času se rozvinul také zvyk putovat na místa spojená s životem svatých vyznavačů. Poutníky vedla touha uctít tyto velké svědky Krista a také touha po bližším společenství s nimi. Ostatky svatých a zbožné mínění jakýmsi způsobem přibližovali světce. V těchto místech bylo možné jeho prostřednictvím dosáhnout zvláštních milostí. V tomto století již také poutníci začali navštěvovat svatyně postavené na počest svatých andělů, především sv. Michaela Archanděla.

Dobytí Svaté země Araby roku 638 n.l. značně omezilo přístup k jejím památkám. To ale nezastavilo rozvoj poutního ruchu. Středověk se stal pro putování zlatým věkem. Přibývalo poutních cílů. Přední místo zaujal Řím, jako místo mučednické smrti apoštolů Petra a Pavla a zároveň sídlo nástupců sv. Petra. Zde se nacházely hroby mučedníků a prvních křesťanů. Zde bylo shromážděno množství církevních památek, týkajících se Umučení Páně, nebo např. svaté schody. Toto všechno přitahovalo poutníky. Napříč Evropou se tvořily různé poutní cesty. Po nich se časem ubírali také biskupové, kteří putovali ke stolci sv. Petra, aby Petrovu nástupci předložili pastorační zprávy ze svých diecézí. Dodnes se zachoval tento zvyk a současně závazek návštěvy sv. otce jako návštěva *ad limina Apostolorum*.

V roce 1300 napomohlo rozvoji poutí do Říma vyhlášení jubilejního roku. Takto bylo oslavováno výročí narození Krista každých padesát, později 25 let. Vytvořil se také

zvyk mimořádného slavení výročí Umučení Páně - první v roce 1390⁶. S tím byly spojeny zvláštní milosti, zejména jubilejní odpustky. Později vznikl zvyk oslav jubilejních let v místních církvích a dokonce jednotlivých poutních místech. Důvodem byly těžkosti, které by putování do Říma přinášelo mnoha poutníkům. Záměrem bylo umožnit dosažení mimořádných milostí co nejširšímu okruhu věřících, pro které by putování do Říma bylo příliš obtížné, nebo nemožné.

Vedle cest do Říma se tvořily i jiné, vedoucí ke známým poutním místům. Od 9. století se jako nejvíce známá jeví cesta ke hrobu sv. Jakuba v Compostelle. Jiným příkladem z této doby mohou být např. cesty ke hrobu sv. Martina v Tours, sv. Tomáše Becketa z Cantebury, stejně jako cesty k mnoha svatyním zasvěceným sv. Michaelovi Archandělovi. V průběhu času budou vytvořeny podobné poutní stezky k jiným svatyním mezinárodního i místního významu. V Polsku jsou od 17. století zvláště známé poutní stezky k národní svatyni na Jasné Hoře. V dnešní době lze pozorovat oživení nových forem putování na těchto starých trasách. Například ve Španělsku byla vytvořena rozsáhlá síť poutních, dobře organizovaných tras, vedoucích do Santiaga de Compostela. Podobně byla tato trasa oživena i v Německu a Francii.

V čase, kdy došlo k dobytí Palestiny Araby, po dvě století (1095–1270) trvaly křížové výpravy, jejichž cílem bylo získat kontrolu nad územím, na kterém se nacházel Kristův hrob. Roku 1095 na synodě v Clermontu užil papež Urban VII. v souvislosti s křížáky označení „poutníci“. V tomto období byly křížákům přiznány podobné privilegia jako ostatním poutníkům do Svaté země⁷. I když byl křížákům přiznán status poutníků, nic to nezměnilo na skutečnosti, že zůstali vojáky. Při některých výpravách křížáků docházelo k rabování. Na druhé straně mnoho poutníků, kteří putovali do Svaté země z čistě náboženských důvodů, se muselo bránit útokům islamistů.

Již zmíněná nedostupnost Palestiny po znovu obsazení muslimy a zároveň touha po návštěvě svatých památek vedla na mnoha místech k stavbě imitace Jeruzaléma tzv. kalvárie. Tyto byly budovány tak, aby architektonicky odpovídaly svým vzorům v

---

⁶ Podrobně o problematice – S m o ł u c h a , J ; S r o k a , A: *Historia lat świętych*, Kraków 1999.

⁷ M r u k , W.: Status prawny pielgrzymów. Wybrane aspekty prawne pielgrzymowania w wiekach średnich, w: *Peregrinus Cracoviensis*, 4 (1996), s. 122.

Jeruzalémě a přitom byly zasazeny do geografie dané lokality. Poutníci mohli tato místa navštěvovat a získávat podobné duchovní zážitky. A díky poskytnutým privilegiím získávali také podobné milosti, jako při návštěvě svatých míst. Podobnou formou náboženské úcty byla křížová cesta. První stopy po ní se objevují již v poapoštolské době a nesly některé znaky poutí.

Daleko později se rozšířil zvyk putovat na místa spojená s Matkou Boží. Je pravdou, že tato místa existovala již v raných dobách křesťanství. Již v prvních staletích byly postaveny Mariánské svatyně navštěvované věřícími v Římě, Antiochii, Konstantinopoli, nebo Jeruzalémě. Teprve v období středověku tyto poutě začaly získávat všeobecnou oblibu. V dnešní době poutě na Mariánská místa převažují nad všemi jinými. V počátcích tohoto putování jsou poutě vedeny na místa spojená se životem Matky Boží, jak byly popsány v apokryfech a současně k předmětům, které jsou s jejím životem spojeny, jako např. nazaretský domek, hrob anebo předměty z jejího života, považované za relikvie. V následujícím období poutě směřovaly do míst, kde byly uctívány její obrazy anebo kde probíhala její skutečná, či domnělá zjevení spojená se zázraky.⁸ Autorství Mariánských obrazů bylo často připisováno sv. Lukášovi nebo andělům.

Vraťme se nyní k některým úvahám o příčinách rozvoje putování. Mimo již uvedené faktory je třeba uvést ještě další. Jedním z nich je kult Panny Marie a svatých. Tento kult prošel v některých údobích velmi dynamickým rozvojem. Místa spojená s činností Panny Marie a svatých, spolu s památkami a relikviemi, je určitým způsobem zpřítomňovaly.

Úcta k náboženským předmětům vyjadřovala touhu po bližším přebývání s těmi, které tyto památky představovaly. Toto vyplývalo ne z pouhé zvědavosti, ale z opravdové víry. Předměty náboženské úcty byly povzbuzením k následování a napodobování života svatých, jako živých svědků víry. Tak byly využívány také v pastoraci. Odtud pocházela jejich přitažlivost.

---

⁸ F r a n k , I. W.: Gründe und Anlässe für die Wallfahrt, w: R. Breitenbach (red.), Wallfahrt. Hinführung – Modelle – Materialien, Mainz 1993, s. 53–54.

Z podobných důvodů se také rozvíjela úcta k náboženským obrazům. Stejně jako relikvie i obrazy svým způsobem zpřítomňovaly světce. Samotný obraz nebo relikvie, ale nestačila mnohdy k tomu, aby poutníky přitahovala. Mnoho kostelů vlastní takovéto obrazy a relikvie. K tomu, aby se i ony staly poutními místy, bylo zapotřebí skutečného, nebo domnělého zázraku. Především zázraky uskutečněné na přímluvu svatých proslavily tato místa způsobem, který způsobil příval poutníků⁹. Někdy se zázraky uskutečnily jiným způsobem (zázračný pramen). I tehdy však měli nějakou souvislost se svatým patronem. Především byly vnější demonstrací všemohoucnosti Nejsvětějšího Boha.

Na rozvoj poutí měla přímý vliv také korunovace obrazů. První korunovace mariánského obrazu se uskutečnila roku 732 v bazilice Sancta Maria Maggiore v Římě. Zde byl vliv oboustranný. Příliv poutníků, rozvíjející se náboženská úcta (někdy také spojená se zázrakem), to vše přispívalo k urychlení rozhodnutí o korunovaci. Ta obratem vyvolala větší zájem ze strany věřících.

Také převoz relikvií na jiná místa byl důvodem, že sem začínali putovat poutníci. To stejné se událo i s obrazy. Byly provedeny i krádeže svatých obrazů, nebo relikvií s cílem přenést je na jiná místa. Obrazy, proslulé mnohými zázraky byly často kopírovány. Jejich umístění na dalších místech přitahovalo poutníky. Zde popsané události způsobovaly, že poutní ruch v některých místech zanikal a jinde se rozvíjel.

---

⁹ F r a n k , I. W.: Gründe und Anlässe für die Wallfahrt, w: R. Breitenbach (red.), Wallfahrt. Hinführung – Modelle – Materialien, Mainz 1993, s. 53–54.

Motivace poutníků

Na rozvoj poutnictví a jeho směřování měli vliv historické události. K takovým patřily války, pohromy, epidemie, nebo události politické (komunismus ap.). Tyto události zvyšovaly potřebu věřících utíkat se k nadpřirozené ochraně a prosit o přímluvu Matky Boží a svatých. V těžkých časech sjednocovali věřící a posilovali jejich duchovní život. Stávaly se oporou v době bojů o lidská práva a lidskou svobodu. Z těchto důvodů byly často budovány votivní kostely, které se stávaly středisky putování a intenzivní modlitby o ochranu před novými pohromami.

Není možné opomenout skutečnost, že poutě byly a jsou provázeny legendami. V mnoha legendách jsou obsaženy určitá zrna pravdy. V průběhu času je však často bylo velmi těžké odlišit.

Stejně tak není možné pominout skutečnost, že dynamika poutnického ruchu závisela na lidech, kteří poutě organizovali, nebo poutníky samotné přijímali a samo sebou nejvíc na vitalitě duchovních, kteří poutníky provázeli, nebo na poutních místech působili. Tam, kde poutníci nacházeli péči a zájem ze strany duchovních, nebo i laiků, se poutní ruch rozvíjel.

Již skutečnosti dosud zmíněné dovolují zhodnotit historické proměny charakteru putování. Putování bylo vždy dynamické a záviselo na náboženských a historických změnách. Např. již irští mniši v 7. století začali poutě nazývat poutěmi kajícími, které směřují k obrácení člověka. V období změn kulturního klimatu nadcházející doby, spojené mimo jiné s reformací a poté osvícenstvím nastoupilo období útlumu rozvoje poutí. Od poloviny 18. stol. kdy bylo vykonání poutě spojeno s mnohými odpustky, se začalo poutnictví opětovně rozvíjet. Stále častěji směřovali poutníci do svatyně, které uchovávaly národní a kulturní identitu daného národa. Převahu začali také získávat, jak již bylo řečeno, Mariánská poutní místa. Přesměrování poutního ruchu ke svatyním místního významu bylo mimo jiné důsledkem ztráty "eurocentrické vize světa" a objevem "nového světa", ztrátou jednoty církve shromážděné kolem Říma a zároveň vznikem nových vyznání ve staré Evropě. Jak se zdá současně se směřováním poutí k národním a lokálním svatyním se v celkovém rozsahu začíná poutní ruch znovu rozvíjet. Není soustředěn pouze ve staré

Evropě, ale nabývá celosvětových rozměrů. Určitě napomáhá současnému procesu sblížení národů a usnadňuje komunikaci mezi nimi.

V současnosti dochází k transformaci charakteru poutí z lidového a následně folklórního na všeobecně církevní, který obsahuje hluboké náboženské zkušenosti¹⁰. U osob postrádajících náboženský motiv se v minulých desetiletích objevuje nový trend. Jde o snahu navštívit poutní místo za účelem všeobecného poznání (tzv. náboženská turistika). Pro některé se stávají poutní svatyně místem odpočinku. Část mládeže navazuje na poutní tradice staršího pokolení. Jinde zaniká zájem o tradiční formy putování a objevují se nové. V některých detailech následují staré vzory, nebo nově přejímají jejich role. Někdy u poutníků převažuje touha vyjít ze všední každodennosti, být uprostřed jiných, podobně smýšlejících lidí, seznámit se s nimi, prožít spolu s nimi společenství, ale také zakusit jinou formu společenství s Bohem. Takové formy mají již několik desetiletí mezinárodní poutě pořádané ekumenickým společenstvím bratří z Taize. Za zmínku stojí také obnova pěších poutí, které v posledních desetiletích prožívají svoji renesanci. Některé z nich překonávají velké vzdálenosti a trvají mnoho dní. Takové jsou například poutě do Santiaga de Compostella, jak jsme se zmínili dříve.

V průběhu času se objevily různé formy putování, spojující v sobě tradice náboženské, společenské, národní a také politické. Pout' se stala vyjádřením a demonstrací duchovní svobody a svobodného vyznání svoji víry. Někdy se tento druh poutníků stal svéráznou mutací, kterou je těžké ocenit z náboženského pohledu. Není snadné odlišit u nich prvek náboženský a legitimní sociální protest, který má oporu v evangeliu.

Jak uvádí I. W. Frank v určitých oblastech (zejména v 18. a 19.stol) byla pout' určitou formou protestu a demonstrací víry pro nevěřící svět. Jako příklad uvádí Lurdy ve Francii¹¹. Do určité míry je o podobné funkci možné mluvit také u Jasně Hory v minulém století.

---

¹⁰ P i w o w a r s k i , W: *Socjologia religii*, Lublin 1996, s. 147; J a c k o w s k i , A; S o ł j a n , I: *Leżajsk w sieci ośrodków pielgrzymkowych Polski*, w: *Peregrinus Cracoviensis* , 7 (1999), s. 122.

¹¹ B r e i t e n b a c h , R.: *Gründe und Anlässe für die Wallfahrt, Wallfahrt. Hinführung – Modelle –Materialien*, Mainz 1993, s. 59.

Také samotná poutní střediska prodělala řadu změn. Některá se dynamicky rozvíjela, jiná podlehla úpadku a následnému zániku. Někdy se v dané svatyni změnil charakter úcty. V počátcích křesťanství se často místa uctívání pohanského kultu měnila na místa poutní s evangelijním charakterem. Takovým způsobem církve neničila kulturní hodnoty národa, ale evangelizovala. Samotná dynamika přeměn poutních míst vyplývala ze změněných forem zbožnosti, novými trendy v pastorači, vznikem nových pobožností a zánikem starých tradic. Příkladem může být podkrakovská Kalvárie Žibřidovská, kde ke kultu Umučení Páně přibyl kult Matky Boží. Před našima očima vyrostlo neobvykle rychle sanktuarium v Krakově, spojené s rychle se rozvíjející pobožností k Božímu Milosrdenství.

Nelze přehlédnout skutečnost, že historie putování měla značný vliv na náboženský život a jeho různé formy. Za zmínku stojí také samotná zbožnost poutníků, která zvláště ve středověku inspirovala davy věřících. V samotných poutních centrech vznikaly a následně se rozvíjely různé formy zbožnosti, které se rozšířily v církvi, jako nové formy zbožnosti. Rozvíjelo se církevní společenství, jejichž úkolem byla služba poutníkům. Iniciovala se řada charitativních děl, vytvářela síť hospiců, které našly své trvalé místo v církvi.

Na závěr zběžného popisu historie poutí není možné odolat zformulování několika souhrnných pozorování obecnější povahy. Jan Pavel II. komentující návštěvu “ad limina apostolorum” vrací se k úvaze, že tato návštěva je především “poutí ke hrobům apoštolů Petra a Pavla, která odkazuje na jedinou víru, o které svědčili v Římě svým mučednictvím.” Je také setkáním s nástupcem Petra, které posiluje jednotu církve¹². Citovaný dokument zdůrazňuje, že putování na taková místa jako je Svatá země, hroby mučedníků a svatých mělo pro poutníky mimořádný rozměr svědectví. Setkání s místy, kde se rodilo křesťanství, kontakt se znaky jeho životaschopnosti, rozmnožovalo víru poutníků. Shromažďování kolem takových církevních památek upevňuje vědomí církevní jednoty. Pro církve mělo a má značný význam. Putování je formou zbožnosti, která udržuje tradice. Právě zde, jak se zdá, je více než kde jinde, tendence pečovat o tradice a zachovávat je. To zpětně přispívá k zachování kontinuity a identity.

---

¹² Adhortacja Apostolska *Pastores gregis*, 16. 10. 2003 r., 57.

Historie poutí v Dubu

V předchozím textu jsme se zamýšleli nad některými aspekty poutí v obecné rovině. Jak již bylo řečeno, úcta k náboženským předmětům vyjadřovala touhu po přebývání s těmi, které tyto předměty představují. Historie poutí v Dubu nad Moravou je nerozlučně spjata s historií milostného obrazu Panny Marie, který je umístěn nad hlavním oltářem poutního kostela Očištění Panny Marie v Dubu nad Moravou. Tuto skutečnost již od počátku vnímali i ti, kteří sepisovali historii farnosti a proto i dnes můžeme sledovat prameny, které se o původu milostného obrazu zmiňují. Například o zdroji, ze kterého čerpala farní pamětní kniha, se píše:

„V roce 1727 nabyl chrám Páně Všech svatých nehynoucí slávy, neboť do něho přenesen byl milostný obraz Panny Marie. Zprávy čerpány jsou z latinského spisku dra. Josefa Antonína Zháněla, děkana a faráře dubského, jenž vše co napsal, buď od očitých svědků slyšel aneb z veřejného podání lidu sebral, nejdůstojnější konsistoři olomoucké ku potvrzení předložil a u příležitosti svého povýšení na doktora bohosloví r. 1742 vydal. Nelze tedy o věrohodnosti zpráv těch pochybovati.“¹³

Pro zajímavost lze uvést, že tento pramen je v knize Poutě k Panně Marii Dubské uveden jako jiná obměna pověsti o původu obrazu¹⁴. Toto lze zdůvodnit tím, že autor pravděpodobně nepracoval přímo s farní pamětní knihou, ale pouze s její citací uvedenou v knize P. Antonína Šmehlíka z roku 1903. Ten sice přesně cituje farní pamětní knihu, ale část o původu zpráv vynechává.¹⁵ Tím pak pravděpodobně došlo k tomu, že František Šigut uvádí citované vyprávění jako pověst. Vzhledem k tomu, že máme k dispozici přímo pramen ostatními citovaný, můžeme se začíst do původního podání:

„Muž, jež vyvolila si nebes Královna, aby zhotovil obraz, na němž by se ukázala ctitelům svým jako pokorná a dobrotivá Matka nemocných a sklíčených, jmenoval se Jiří Bušlík, a byl syn jakéhos vojína. Ve svém mládí vychován byl v Brně, ve věku pak dospělejším odebral se do městečka Kunovic blíž Uherského Hradiště, kdež skrovně z toho žil, co

---

¹³ Pamětní kniha farnosti Dubské, s. 5.

¹⁴ Š i g u t , František: Poutě k Panně Marii dubské. Valašské Meziříčí, 1944, s. 11.

¹⁵ Š m e h l í k , Arnošt: Poutnické místo bl. Panny Marie v Dubě na Moravě. Hranice, 1903, s 9.

rukama si vydělal. Jedenkrát vyryl za přispění Božího chatrným rytcem na desku obraz Rodičky Boží, vpravo se zářící lunou, vlevo se skvějícím se sluncem, a vtiskuje jej na papír, za čtvrt' groše ctitelům mariánským prodával. Jeden z obrazů těch koupil rolník Jiří Opálka z Nenakoníc a ve svém příbytku jej choval. Brzy však jakous zvláštní úctou k obrazu naplněn byv, vzal jej a pověsil na lípu, která stála za osadou naproti zámku nenakonickému; tam asi, kde nyní socha anděla strážného stojí. Bylo to v měsíci červenci roku 1727. Poněvadž stála lípa u cesty veřejné, zastavovali se kolemjdoucí před obrazem, aby prosili nejsvětější Pannu za pomoc a ochranu při pracech svých.

Netrvalo dlouho a Matka Boží počala odměňovati ctitele své milostmi přehojnými. V několika nocích po sobě následovavších obklopen byl obraz zvláštní oslňující září, což vidouce ctitelé mariánští, blížili se ku lípě, avšak nespatriili než známý obraz Rodičky Boží. I přicházeli věřící, již rozličnými nemocemi, zvlášt' zimnicí skličeni byli, a hle, pomodlivše se, uzdraveni jsou. Tak žena jakás z Věrovan, 45 let stará, jež po pět let slepotou stížena byla, ztraceného zraku opět nabyla, když byla několikrát modlitbu svou před obrazem opětovala. Sama to veřejně hlásala a dosvědčili to i svědkové, kteří žili ještě za času horlivého děkana a faráře dubského dra. Josefa Zhaněla. "¹⁶

Mariánský obraz zavěšený na lípě se stával stále vyhledávanějším cílem poutníků nejen z blízkého, ale i vzdálenějšího okolí. Toto místo bylo mnohdy vyhledáváno poutníky častěji než farní kostel Všech svatých. Proto se obrátil tehdejší dubský farář František Ferdinand Formánek s touto záležitostí na olomouckou konzistoř. Odtud dostal příkaz, aby obraz bez jakékoli slavnosti dal přenést do farního kostela. Tak se stalo večer před sv. Václavem roku 1727.

S odstupem mnohých let, která od této doby uběhly, je možné konstatovat, že právě přenesením Mariánského obrazu do tehdejšího farního kostela Všech svatých začíná období největšího rozmachu poutí do Dubu. Lidé přijali přenesení obrazu do kostela s povděkem. Lze se domnívat, že přenesení obrazu do kostela se stalo, byť nepřímo potvrzením jeho mimořádného významu.

Mezi lidem se pověst o události i zázracích velmi brzy rozšířila a množství poutníků dále rostlo. Cílem jejich putování již však byl farní kostel Všech svatých. Sem

---

¹⁶ Pamětní kniha farnosti Dubské, s. 6.

přicházeli mnozí z blízkého i vzdáleného okolí, aby si před obrazem Panny Marie vyprosili zdraví a úlevu v různých těžkostech. O počtu poutníků si lze udělat představu na základě listu faráře Formánka, který v červnu 1728 žádal konsistoř o druhého kaplana, protože dva kněží již nestačili zpovídat všechny příchozí poutníky. V červenci téhož roku konsistoř povolila zřízení dalšího kaplanského místa. Kaplanem byl jmenován Jiří Roubal.

Skutečnou zbožnost poutníků dokládá fakt, že „...dosavadní dva kněží nikterak nestačí, aby všem kajcíníkům vyhověli, ačkoli denně zpovídají od pěti nebo šesti hodin až do jedenácti a v neděli od pěti ráno až do jedné odpoledne a někdy i déle, a kromě toho mají ještě zpívané mše svaté, kázání a požehnání. A ještě větší nával býval před mariánskými svátky. To bývali pozváni na výpomoc dva cizí kněží a zpovídalo se již v sobotu odpoledne od čtyř hodin až do desíti hodin večer a v neděli od pěti až do půl třetí odpoledne a kajcíníků bývalo dva tisíce i více.“¹⁷ V této době bylo ve farním kostele slouženo osm až devět mší svatých denně. Důvěra poutníků v Boží moc a pomoc nevycházela naprázdno a tak se při poutích daly četná mimořádná uzdravení. Kvůli jejich rostoucímu počtu pořídil farář Formánek jejich seznam a zaslal jej do konsistoře se žádostí, aby byla zřízena komise, která by prošetřila, nakolik jsou tato uzdravení mimořádného původu. Tato komise byla jmenována 9. září 1728. Jejím předsedou se stal hrabě Jan Matěj z Turri a Vallesassina, olomoucký kanovník a probošt brněnský. Jako spolukomisaři v ní působili František Karel Wagner, farář tovačovský, a Antonín Josef Dreser, víceděkan kralický. Dále byli v komisi zastoupeni jako přísedící a odborní poradci lékaři Ondřej Bernard Panenka, Jan Josef Korvinus a chirurg František Neunachbar.

Poprvé tato komise zasedala v březnu 1729. Všichni, kdo před touto komisí vypovídali, museli se předtím podrobit přísaze, která byla připravena v českém i německém jazyce. V přísaze se vyslyšení zavázali, že vypoví pravdivě vše, nač budou tázáni. Komise pak postupovala podle pokynů, kterými byla opatřena. Během několika zasedání komise prozkoumala všechny zaznamenané případy. Její závěrečná zpráva pak byla postoupena konsistoři, která k ní připojila přípis s dotazem, zda na základě těchto zjištění může být obraz Panny Marie prohlášen za milostný a za jakých formalit by se tak mělo stát a zaslala vše kardinálu Schrattenbachovi. Kardinál vydal 29. listopadu dekret,

---

¹⁷ Š i g u t , František: Poutě k Panně Marii dubské. Valašské Meziříčí, 1944, s. 13.

v němž z moci svého úřadu prohlašuje: „*uváživ dobře všechn materiál týkající se této věci a přihlížeje obzvláště k podivuhodnému přílivu lidí, osvícení, milostem, darům a dobrodiním, kterých se dostalo z vyšší moci mnoha věřícím na přímluvu Panny Marie dubské a která zcela převyšují síly lidské a mohou býti pokládány za zázraky, jakož i maje na zřeteli přání své konsistoře a ke snažným prosbám kapitulního probošta a svého generálního vikáře z moci svého úřadu biskupského rozhodl, že se může přikročiti, ba dokonce, že jest záhodno, aby se přikročilo k prohlášení obrazu Panny Marie dubské za zázračný s kazatelny*“¹⁸

Konsistoř vyčkala, až uběhly církevním právem předepsané tři roky od začátku poutí k prohlášení obrazu Panny Marie za milostný a 25. září 1730 vydala přípis, v němž byla určena první neděle po svatém Duchu jako den konání slavnosti. Toho roku připadlo na zmíněnou neděli datum 22. října. Na slavnost, která se toho dne konala, připutovali v procesích poutníci ze 17 farností. Jejich počet byl tak velký, že mše svaté byly slouženy i venku, aby se jich mohli zúčastnit všichni poutníci, protože zdaleka ne všichni se do kostela dostali. Mezi poutníky byla zastoupena celá řada významných osobností. Neděle 22. října roku 1730 se tak stala jedním z nejslavnějších dnů, jaké dubská farnost prožila.

I když, jak již bylo dříve uvedeno, nelze podstatu poutí popisovat číselnými údaji a statistikami, přece je zde vhodná příležitost několik čísel uvést. V roce 1728 bylo od 28. července do konce roku slouženo 897 mší svatých, v roce 1729 jich bylo 2460, roku 1730 dosáhl jejich počet 4134 a roku 1731 to bylo 3846 mší. Podobně svatých přijímání bylo ve stejné době podáno roku 1728 – 60323, roku 1729 – 90535, roku 1730 – 110200, a v roce 1731 dosáhl jejich počet 124415.¹⁹ Všechna tato čísla bezesporu vypovídají o velké oblibě, které se těšil milostný obraz Panny Marie i poutní místo samé mezi lidmi. Tito sem přicházeli soukromě i v procesích a to nejen z farností blízkých, ale někdy i značně vzdálených. Poutníci do Dubu stále častěji putovali opakovaně. Mezi místy, odkud přicházeli každoročně procesí můžeme jmenovat Olomouc, Přerov, Tovačov, Kralice, Kojetín, Velký Týnec, Velká Bystřice, Němčice, Senice, Dolany, Kokory, Předmostí, Dubany, Drahanovice, Otaslavice, Charváty, Smržice, Rataje, Bohuslavice, Vrahovice,

---

¹⁸ Š i g u t , František: Poutě k Panně Marii dubské. Valašské Meziříčí, 1944, s. 18.

¹⁹ Tamtéž, s. 20.

Olšany, Vlkoš, Tršice, Břest, Hněvotín a jiní. Zastoupeny byly i farnosti značně vzdálené – Frenštát, Vsetín a Fryšták. I z těchto farností přicházelo každým rokem procesí vedené knězem. Značnou oblibu Dubu nejen mezi lidmi, ale i duchovenstvem, by bylo opět možné doložit čísly. Zájemce o tyto údaje odkazujeme na citovanou literaturu, která se jimi zabývá ve větší míře.

Stavba nového kostela

Zatímco obliba poutí do Dubu trvale rostla, projevovala se znatelněji nedostatečná kapacita stávajícího farního kostela Všech svatých. Tento kostel svou kapacitou sotva postačoval pro počet místních farníků. Již od počátku bylo zřejmé, že záměr vybudovat nový kostel, který by svou kapacitou postačoval zvyšujícím se počtům poutníků a zároveň byl důstojným místem pro Pannu Marii dubskou, bude vyžadovat nemalé finanční prostředky. Mezi příznivci stavby nového kostela byli hned dva, kteří věnovali celý svůj majetek na tento účel. Byli to kapitulní děkan olomoucký hrabě František Ferdinand Oedt a místní děkan František Ferdinand Formánek. Prvně jmenovaný na stavbu hned v úvodu věnoval 50 000 zlatých. Děkan Formánek v úvodu stavby věnoval 6000 zlatých, prováděl dohled na stavbě a podobně jako hrabě Oedt ustanovil kostel univerzálním dědicem svého majetku.

Stále se zvyšující potřeba duchovních, vedla k rozhodnutí postavit ještě před začátkem stavby kostela faru. Původní fara nemohla poskytnout ubytování pro všechny kněze, které si duchovní správa takového místa vyžadovala. Proto byla roku 1730 stavba fary zahájena a již v následujícím roce dokončena. Na údržbu fary složil hrabě Oedt částku 8700 zlatých. Postaráno bylo nejen o údržbu fary, ale také o vydržování kněží, kteří zde sloužili.

Budova, která byla roku 1731 dokončena, dostala název mariánská rezidence. Ubytování kněží zde bylo pouze provizorním řešením, neboť podle původních plánů mělo být vystavěna budova po jižní straně kostela, která měla plnit funkci fary. Mariánská rezidence měla sloužit především jako poutní dům. K nutnosti vybudování fary a nastěhování kněží přispěl rozsáhlý požár, který 13. června roku 1747 spolu s celým městečkem zničil budovu bývalé fary. Požár byl založen neznámým pachatelem.

Roku 1734 byla zahájena stavba nového poutního kostela. V tomto roce došlo k vykoupení pozemků, a také byly provedeny terénní úpravy tak, aby se mohlo v následujícím roce začít s vlastní stavbou. Podrobnosti o stavbě se neuchovaly. Lze tak jen předpokládat, že kostel byl i s věžemi pod střechou roku 1742. Jedním z hlavních důvodů, proč stavba trvala mnoho let, bylo úmrtí obou výše zmíněných donátorů. Oba

zemřeli v roce 1741. Vedení stavby se brzy po smrti děkana Formánka ujal dr. Josef Antonín Zháněl, který byl jmenován dubským farářem a děkanem. I on, stejně jako jeho předchůdci, podporoval stavbu kostela nejen svou horlivostí a obětavostí, ale také finančně. Značné částky, které na stavbu věnoval, však ze skromnosti nikde nezapisoval. Od štedrých dárců pocházelo i mnohé vnitřní zařízení kostela, jako například mešní roucha a bohoslužebné předměty. Stavba však byla natolik rozsáhlá a nákladná, že bylo nutné přizpůsobit finančním možnostem také probíhající stavební aktivity. Proto byl vybudován pouze provizorní dřevěný kůr, na kterém byl umístěn menší pozitiv. Také stavba kazatelny byla odložena. Roku 1756 byl pořízen pouze malý, 49 liber těžký zvon. Nedostatek finančních prostředků byl také důvodem, proč bylo upuštěno od stavby původně plánovaných ambítů. Tyto měly být postaveny v prostoru mezi průčelím kostela a nynější silnicí do Olomouce. Upuštěno bylo také od stavby bohatě členěné balustrády před hlavním vchodem a farní budovy na jižní straně kostela.

Přes všechny tyto ústupky oproti původnímu projektu vznikla stavba svým rozsahem a zpracováním ojedinělá, která dodnes tvoří významnou dominantu v rovinaté hanácké krajině.

Začátkem roku 1756 byl kostel z velké části dokončen. Vzhledem k tomu, že termín jeho dokončení připadl do nepokojného období vpádů pruských vojsk na Moravu a také vzhledem k nemoci a následnému úmrtí kardinála Troyera, bylo stále odkládáno jeho vysvěcení. Proto bylo rozhodnuto, že kostel bude pouze požehnán tak, aby se v něm mohly konat bohoslužby. Svěcení kostela bylo odloženo na vhodnější dobu. Záměrem bylo umožnit co možná největší slavnostnost tohoto obřadu. Požehnání kostela proběhlo 25. července 1756. První mše svatá v novém kostele byla sloužena na provizorním oltáři hrabětem Karlem Martinicem. Slavnostní kázání k této příležitosti pronesl místní kaplan Jakub Bugel. Po dvou týdnech, 8. srpna 1756 byl do nového kostela přenesen i milostný obraz Panny Marie. Od tohoto data se již všechny slavnosti konaly v novém kostele. „*Když však roku 1758 obléhal Bedřich II. Olomouc, byl obraz v tichosti s hlavního oltáře sňat a ukryt ve výklenku v sakristii, kam byly uloženy vzácnější věci, načež byl výklenek zazděn.*“²⁰ Poté co nebezpečí pominulo, byl obraz znovu umístěn na hlavní oltář. V roce 1762 byl

---

²⁰ Š i g u t , František: Poutě k Panně Marii dubské. Valašské Meziříčí, 1944, s. 41.

opět ukryt v sakristii. Tentokrát byla důvodem sedmiletá válka a tažení pruských oddílů, které obléhali Hranice na Moravě. Ani v tomto období ale neoslaboval počet poutníků. Ten v roce 1763 ještě vzrostl u příležitosti ukončení sedmileté války.

Stavba však nebyla dosud dokončena, a proto probíhali v interiéru kostela práce na vnitřních úpravách. Vše se připravovalo ke slavnostnímu svěcení. 17. února 1759 zemřel děkan Zháněl, velký podporovatel stavby kostela. Jeho nástupcem byl jmenován dr. Augustin Klíčnický, který zastával současně funkci děkana. Ten navázal na snažení svého předchůdce a usiloval o posvěcení kostela. Kostel byl slavnostně posvěcen 4. října roku 1761. Od zahájení stavby uběhlo již dlouhých 27 let. Svěcení kostela proběhlo za hojně účasti lidu, který připutoval i přes nepřízeň počasí.

Augustin Klíčnický chtěl oslavit Pannu Marii slavnostním přenesením milostného obrazu na hlavní oltář. Hlavním důvodem bylo již zmíněné ukončení sedmileté války v roce 1763. Vhodnou příležitostí k uskutečnění tohoto záměru se stala generální vizitace děkanství tovačovského, kam patřil i Dub. Dr. Klíčnický tedy požádal o souhlas ke slavnostnímu přenesení milostného obrazu při příležitosti generální vizitace. Biskup Hamilton žádosti vyhověl a přislíbil, že slavnostní průvod osobně povede.

V rámci vizitace, která začala 29. června 1764 byli místní a okolní kněží ubytováni ve farní stodole mimo jiné také s velitelem vojenské čety neuburského pluku, který spolu se svými 17 muži měl v Dubu dělat biskupovi čestnou stráž a udržovat pořádek. Biskup byl uveden do fary. Někteří hosté byli ubytováni v nenakonickém zámku. Během vizitace proběhlo mimo jiné biřmování téměř 1600 biřmovanců.

Slavnostní přenesení obrazu bylo naplánováno na 2. července, kdy se slavil svátek Navštívení Panny Marie. Mnozí poutníci, kteří do Dubu připutovali, aby byli této slavnosti přítomni, vyhledávalo nejprve zpověď. I přesto, že ve zpovědnicích sloužili místní kněží, kněží z blízkého okolí a ještě vypomáhali dva františkáni a dva kapucíni z Olomouce, na mnohé poutníky se nedostalo. Se zpovídáním se přitom začalo časně ráno a trvalo až do druhé hodiny odpoledne. Tento den přistoupilo ke svatému přijímání asi 15000 věřících.

Průvod s obrazem vyšel po cestě směrem ke Kralicím až k soše svatého Josefa a pak zpět do kostela. Po celou dobu konání průvodu byl kostel uzavřen. Vchody byly

otevřeny teprve, když průvod došel ke kostelu. Během velmi krátké doby byl však kostel tak zaplněn, že přítomní vojáci jen stěží vytvořili průchod pro duchovní a šlechtu. Nápor lidu však pokračoval a tak někteří, kteří dosud seděli v lavicích, začali na ně vyskakovat, aby lépe viděli. Lavice však „*neudrželi všechny lidi, kteří na ně vstoupili a s velikým rachotem se polámaly*“²¹ Během vizitace navštívil biskup také původní kostel. Stav tohoto kostela shledal jako velmi špatný.

Jak vyplývá z předchozího textu, těšil se Dub od roku 1727 stále rostoucí oblibě poutníků. Pokud na celou věc nahlížíme s odstupem času, můžeme konstatovat, že v Dubu byly splněny všechny obecné podmínky pro rozvoj poutí, o kterých jsme uvažovali v předešlých kapitolách. Velmi úzce se zde prolínala obliba tohoto místa u prostých věřících s oblibou, kterou měl Dub u významných církevních a světských představitelů. Mnozí podle svých možností přispívali mnohým úsilím k vybudování a následnému rozkvětu tohoto poutního místa. Dub se zvolna a poměrně nerušeně rozvíjel až do roku 1782, kdy byly za bouřky dne 4. května požárem zničeny dřevěné konstrukce obou věží. Věže byly opraveny ještě v témže roce, ale pro nedostatek finančních prostředků nebyly vystavěny v původní výšce a tvaru, ale byly sníženy a jejich konstrukce zjednodušena. V roce 1794 byl na věže doplněn i hromosvod.

---

²¹ Š i g u t , František: Poutě k Panně Marii dubské. Valašské Meziříčí, 1944, s. 44.

Zázraky v Dubu

Jestliže se nyní podrobněji zabýváme aktivitami, které byly spojeny s vybudováním nového kostela, neznamená to, že by byl nějakým způsobem umenšen duchovní rozměr poutí do Dubu. O tom, že poutníci nepřicházeli do Dubu pouze proto, aby navštívili místo, kde se v minulosti odehrály události mimořádné, svědčí i následující řádky. Jsou jen strohým výběrem z literatury, která se jimi zabývá podrobněji. V následujícím textu je uvedeno jen několik ze zázraků, které byly zdokumentovány komisí V Dubu poté, co obraz Panny Marie byl prohlášen za milostný. Text je doslovnou citací z knihy Františka Šiguta:

Roku 1730 spadl z vysokých schodů chlapec kteréhosi sedláka v Kralicích a zdálo se, že je mrtev, protože nejevil ani nejmenší známky života. Rodiče vzývali Pannu Marii dubskou a chlapec za chvíli vstal a byl zdráv.

Téhož roku trpěl Matouš Veselý z Litencic půl čtvrtého týdne velikými bolestmi v levé noze, takže nemohl ani choditi. Dal se dovézti do Dubu a tam prosil Pannu Marii za uzdravení, což se i stalo. Na památku uzdravení nechal v Dubě své berly.

Téhož roku byl na přimluvu uzdraven z velmi těžké nemoci, kdy už lékaři prohlásili, že není naděje na uzdravení, Ignác Čepl, synek důchodního vyškovského. Když už se zdálo, že chlapec umírá, prosili rodiče Pannu Marii dubskou za pomoc. Chlapec otevřel oči, začal mluvit a byl zdráv. Z vděčnosti putovali rodiče i s chlapcem 8. června do Dubu a zavěsili u obrazu Panny Marie pamětní dar ze stříbra.

Zuzana Košíková z Kunovic u Uherského Hradiště trpěla po dva roky velikými bolestmi v pravé noze. Vykonal pouť do Dubu a zde se vroucně modlila před obrazem panny Marie. Bolesti přestaly a Košíková se vrátila domů bez berly.

V květnu 1730 přišli poděkovat za uzdravení rodiče jednoleté Rosalie Chromé z Nemojan u Lulče, která si těžce zranila železem oko, takže bylo nebezpečí oslepnutí. Na vzývání Panny Marie dubské se dítě uzdravilo.

Kateřina Krobotová z Brna trpěla velikými úzkostmi duševními i tělesnými. Když se však zasvětila Panně Marii dubské, její úzkosti přešly. Z vděčnosti přišla do Dubu na pouť.

Jan Burda z Ústí u Hranic nemohl po dva roky ani choditi a stěží se vláčel po zemi po rukou i nohou. Tak se dovlekl v červenci 1729 až do Dubu a pobyl tam několik týdnů. Za tu dobu se jeho nemoc zlepšila do té míry, že se mohl postavit na nohy a pohybovat se o

berlách. V červnu roku 1730 přišel znovu do Dubu a opět tam pobyl nějakou dobu. Nemoc se opět zlepšila, že odešel skoro zdráv opíraje se jen o hůl.

Služka šlechtice Jana Hotovce píchla si do nohy půl jehly, kterou nemohla vytáhnout. Když ji noha velice bolela, utekla se k Panně Marii dubské o pomoc. Bolesti přestaly a jehla přes noc z nohy vyšla.

Měšťan šternberský Jan Harbic trpěl po dvacet let nevléčitelným a velmi bolestným nádorem na krku. Veškerá lékařská pomoc byla marná. Když se však utekl o pomoc k Panně Marii dubské, nádor se ztratil a bolesti přestaly. Z vděčnosti připutoval roku 1731 do Dubu na pouť.

Roku 1731 byla uzdravena od slepoty 8letá dcera Martina Střelce z Račic.²²

Asi pro nikoho nebude překvapením, že všechny tyto události přispěly mezi lidem k většímu věhlasu místa a dalšímu nárůstu počtu poutníků. Je nutné si také uvědomit, že události zde popsané jsou pouze výběrem z těch, které byly komisí prošetřovány. Lze se také oprávněně domnívat, že některé případy vyslyšení proseb poutníků mimořádným způsobem nebyly komisi předloženy vůbec.

---

²² Š i g u t , František: Poutě k Panně Marii dubské. Valašské Meziříčí, 1944, str. 36-37.

Zákaz poutí

21. dubna 1784 vydal císař Josef II. zákaz poutí, který byl ještě v následujícím roce opakován a zpřísněn. Podle tohoto nařízení byly „zakázány všechny průvody mimo farnosti a ve farnosti dovoleny jen průvody svátostné a na prosebné dny, ostatní všechny pod pohrůžkou stíhání všech účastníků zakázány.“²³ Tento zákaz byl ještě zostřen výnosem ze dne 1. srpna 1785. Tento výnos měl za následek nejen omezení počtu kněží (z osmi na tři), ale i celkový úpadek duchovního života.²⁴ Oproti jiným poutním místům měl Dub výhodu, že zde nedošlo ke zrušení poutního kostela, protože ten již v této době byl zároveň kostelem farním. Tato skutečnost měla zásadní význam i pro zachování jmění kostela. Zatímco jiným poutním kostelům bylo jmění odnímáno, Dub v této době jmění ještě získal, a to v podobě zvonů ze zrušeného kláštera Hradiska u Olomouce. Nařízení se tak nejvýrazněji dotklo kněží, jejichž počet byl z osmi zredukován na tři, faráře a dva kaplany. Lidé v této době přicházeli na pouť pouze soukromě.

Zákazem poutí prakticky skončilo období největšího rozkvětu poutí v Dubu. Díky skutečnosti, že poutní kostel plnil současně funkci kostela farního, byla stavba dále udržována a vyhnula se osudu mnoha jiných poutních míst, která byla zcela opuštěna. Putovat do Dubu soukromě i přes vydaný zákaz vyžadovalo značnou odvahu. Zcela vymizeli procesí poutníků z blízkých i vzdálenějších farností. Nyní přicházeli pouze jednotlivci a to ve značně malém počtu.

---

²³ Š i g u t , František: Poutě k Panně Marii dubské. Valašské Meziříčí, 1944, s. 47.

²⁴ K a v i č k a , Karel: Dub nad Moravou; Proboštský, farní a poutní kostel Očišťování Panny Marie. Velehrad, 2010, s. 15.

Obnova poutí

Obnova poutí do Dubu nastávala postupně poté, co úředně vydaný zákaz poutí pomínil. O tomto období se nám však nedochovali žádné historické údaje, pomocí nichž by bylo možné získat lepší náhled na celkovou situaci.

Ještě dnes žijící pamětníci, obyvatelé z Věrovan vzpomínají na procesí, která pravidelně každým rokem putovala do Dubu z Věrovan a také z Prostějova. Procesí poutníků se vydávala na cestu až do roku 1969, kdy byly tyto poutě zakázány. Proto až do roku 1989 nelze v tomto směru pozorovat žádné legální skupinové aktivity.

Po roce 1989 však nastává obrat a dochází k obnově poutní tradice v Dubu. Jedná se o jednotlivé aktivity, které se postupně opět dostávají do povědomí lidí a stávají se součástí jejich života. Takto došlo k obnově procesí z nedalekých Věrovan, které jsou součástí farnosti, do kostela v Dubu. Toto procesí se každoročně uskutečňuje v neděli před hlavní poutí.

Dávný zvyk poutníků navštívit spolu s kostelem také místo, kde byl milostný obraz Panny Marie původně zavěšen, jako by našlo svoji ozvěnu v nově zavedeném zvyku putovat s replikou milostného obrazu od sochy anděla v Nenakonicích do farního kostela.

Poslední den v měsíci květnu přijíždějí společně autobusem farníci z Kostelce na Hané, aby se zúčastnili májové pobožnosti. Tato tradice vznikla ještě v době působení P. Cyrila Vrbíka, který vždy dbal na velkou slavnostnost májových pobožností.

V minulých letech vznikla nová tradice poutních procesí z Kralic, která navazuje na mnohá slavná procesí, která v minulosti do Dubu z této farnosti přicházela.

Závěr

Tato práce se pokusila zachytit průřez bohatou historií poutí, které směřovaly k milostnému obrazu Panny Marie v Dubu nad Moravou. Není možné obsáhnout velmi rozsáhlou problematiku, která je s putováním spojená. Pokud se podařilo alespoň částečně nastínit osobní úsilí mnohých na vybudování a rozvoji tohoto mariánského poutního místa, nemusejí být tyto řádky zbytečné.

Vždyť i v dnešní době prožíváme renesanci poutí. Lidé se častěji než v nedávné minulosti vracejí ke svým kořenům a tradicím, a mnozí na ně pak cíleně navazují a pokračují v nich. Putování, jak již bylo řečeno, nejde jednoduše shrnout do řeči čísel a statistik. Jeho podstata je nezúčastněnému vnějšímu pozorovateli trvale ukryta. Je zde však možnost jak navázat na odkaz našich předků, kteří s velkým úsilím a za cenu mnoha osobních obětí budovali posvátná poutní místa. Neměli bychom zapomínat, že právě tato místa jsou svědectvím jejich živé a žité víry v Boha, jeho pomoc a milosrdenství. Navázat na tento odkaz našich předků tak může být jednodušší, než je na první pohled zřejmé. Stačí využít možnost, která se nabízí a vydat se na cestu, která povede k některému poutnímu místu. Není důležité, kolik kilometrů poutník takto projde. Podstatnější a zásadní je ochota poutníka prožít čas pouti jako dobu setkání s Bohem.

Seznam použitých pramenů

Pamětní kniha farnosti Dubské

<http://www.pastoralna.pl/files/303%20Historia%20pielgrzymowania.pdf>

Seznam použité literatury

- O h l e r , Norbert: Náboženské poutě ve středověku a novověku. Vyšehrad, Praha 2002
- Š m e h l í k , Arnošt: Poutnické místo bl. Panny Marie v Dubě na Moravě. Hranice, 1903
- Š i g u t , František: Poutě k Panně Marii dubské. Valašské Meziříčí, 1944
- K a v i č k a , Karel: Dub nad Moravou; Proboštský, farní a poutní kostel Očišťování Panny Marie. Velehrad, 2010
- K o u b o v á Marta, H y h l í k Vladimír: Dub nad Moravou; Poutní kostel Panny Marie, Historická společnost Starý Velehrad se sídlem na Velehradě, 1992
- Adhortacja Apostolska *Pastores gregis*, 16. 10. 2003 r., 57.
- P i w o w a r s k i , W: *Socjologia religii*, Lublin 1996, s. 147;
- J a c k o w s k i , A; S o ł j a n , I: Leżajsk w sieci ośrodków pielgrzymkowych Polski, w: *Peregrinus Cracoviensis* , z. 7(1999).
- B r e i t e n b a c h , R.: Gründe und Anlässe für die Wallfahrt, Wallfahrt. Hinführung – Modelle – *Materialien*, Mainz 1993, s. 59.
- F r a n k , I. W.: Gründe und Anlässe für die Wallfahrt, w: R. Breitenbach (red.), Wallfahrt. Hinführung – Modelle – *Materialien*, Mainz 1993, s. 53–54.
- M r u k , W.: Status prawny pielgrzymów. Wybrane aspekty prawne pielgrzymowania w wiekach średnich, w: *Peregrinus Cracoviensis*, z.4(1996), s. 122.
- S m o ł u c h a , J; S r o k a , A: *Historia lat świętych*, Kraków 1999.
- C h e l i n i , J , B r a n t h o m m e , H: Drogi Boże. Historia pielgrzymek chrześcijańskich, Warszawa 1996;
- J a c k o w s k i , A: Pielgrzymowanie, Wrocław 1998.
- G e o r g e , A.: *Pielgrzymka*, w: X. Leon–Dufour, *Słownik teologii biblijnej*, Poznań 1990.